



ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ

Οι εμπειρογνώμονες του Ευρωσυστήματος κατάρτισαν προβολές για τις μακροοικονομικές εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ, με βάση τα στοιχεία που ήταν διαθέσιμα έως τις 23 Νοεμβρίου 2007.¹ Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ θα διαμορφωθεί, σύμφωνα με τις προβολές, μεταξύ 2,4% και 2,8% το 2007, μεταξύ 1,5% και 2,5% το 2008 και μεταξύ 1,6% και 2,6% το 2009. Ο μέσος ρυθμός ανόδου του συνολικού ΕνΔΤΚ θα διαμορφωθεί μεταξύ 2,0% και 2,2% το 2007, μεταξύ 2,0% και 3,0% το 2008 και μεταξύ 1,2% και 2,4% το 2009.

Πλαίσιο 1

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

Οι προβολές εμπειρογνομένων του Ευρωσυστήματος βασίζονται σε μια σειρά υποθέσεων οι οποίες αφορούν τα επιτόκια, τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, τις τιμές του πετρελαίου και τις δημοσιονομικές πολιτικές.

Οι τεχνικές υποθέσεις που αφορούν τα επιτόκια, καθώς και τις τιμές του πετρελαίου και των βασικών εμπορευμάτων πλην της ενέργειας βασίζονται στις προσδοκίες της αγοράς σύμφωνα με στοιχεία έως και τις 14 Νοεμβρίου 2007. Όσον αφορά τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια, όπως μετρούνται βάσει του EURIBOR τριών μηνών, οι προσδοκίες της αγοράς προκύπτουν από τα προθεσμιακά επιτόκια, τα οποία αποτυπώνουν την εικόνα της καμπύλης αποδόσεων στις 14 Νοεμβρίου 2007. Υποδηλώνουν μέσο επίπεδο 4,9% το δ' τρίμηνο του 2007, μείωση στο 4,5% το 2008 και στο 4,3% το 2009. Οι προσδοκίες της αγοράς για τις ονομαστικές αποδόσεις των 10ετών ομολόγων του Δημοσίου στη ζώνη του ευρώ υποδηλώνουν σχετική σταθερότητα γύρω από το επίπεδο που καταγράφηκε στα μέσα Νοεμβρίου (4,3%). Το βασικό σενάριο των προβολών περιλαμβάνει επίσης την υπόθεση ότι οι διαφορές τραπεζικών χορηγήσεων θα αυξηθούν ελαφρώς στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής, αντανακλώντας την τρέχουσα περίοδο αυξημένης επίγνωσης των κινδύνων στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Όπως προκύπτει από τις εξελίξεις στις αγορές συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης κατά το διάστημα δύο εβδομάδων που έληξε στις 14 Νοεμβρίου 2007, οι μέσες ετήσιες τιμές του πετρελαίου ανά βαρέλι αναμένεται, βάσει των υποθέσεων, να διαμορφωθούν στα 72,6 δολάρια ΗΠΑ το 2007, στα 88,6 δολάρια ΗΠΑ το 2008 και στα 83,7 δολάρια ΗΠΑ το 2009. Η μέση ετήσια αύξηση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων πλην της ενέργειας σε δολάρια ΗΠΑ θα είναι, βάσει των υποθέσεων, 18,1% το 2007, 8,9% το 2008 και 4,5% το 2009.

Διατυπώνεται η τεχνική υπόθεση ότι οι διμερείς συναλλαγματικές ισοτιμίες θα παραμείνουν αμετάβλητες στο χρονικό ορίζοντα προβολής στα μέσα επίπεδα που επικρατούσαν κατά την περίοδο δύο εβδομάδων που έληξε στις 14 Νοεμβρίου 2007. Αυτό συνεπάγεται ότι η συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ θα διαμορφωθεί σε 1,46 και ότι η σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ θα είναι, κατά μέσο όρο, υψηλότερη κατά 3,8% το 2007 σε σχέση με το μέσο όρο του 2006 και κατά 2,6% υψηλότερη το 2008 και το 2009 σε σχέση με το μέσο όρο του 2007.

Οι υποθέσεις για τη δημοσιονομική πολιτική βασίζονται στα εθνικά σχέδια προϋπολογισμών σε κάθε χώρα μέλος της ζώνης του ευρώ και περιλαμβάνουν όλα τα μέτρα πολιτικής που έχουν ήδη εγκριθεί από τα εθνικά κοινοβούλια ή έχουν προσδιοριστεί λεπτομερώς από τις κυβερνήσεις και είναι πιθανό ότι θα εγκριθούν νομοθετικά.

¹ Οι μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομένων του Ευρωσυστήματος καταρτίζονται από κοινού από εμπειρογνώμονες της ΕΚΤ και των ΕθνΚΤ της ζώνης του ευρώ. Οι προβολές, οι οποίες καταρτίζονται δύο φορές το χρόνο, συμβάλλουν στην αξιολόγηση που διενεργεί το Διοικητικό Συμβούλιο για τις οικονομικές εξελίξεις και τους κινδύνους διατάραξης της σταθερότητας των τιμών. Περισσότερες πληροφορίες για τις διαδικασίες και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται παρέχονται στο έντυπο "A guide to Eurosystem staff macroeconomic projection exercises", ΕΚΤ, Ιούνιος 2001. Προκειμένου να εκφραστεί η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τις προβολές, τα αποτελέσματα για κάθε μεταβλητή παρουσιάζονται υπό τη μορφή διαστημάτων. Τα διαστήματα αυτά βασίζονται στη διαφορά μεταξύ των πραγματοποιήσεων και των προηγούμενων προβολών που είχαν καταρτιστεί επί σειρά ετών. Το εύρος κάθε διαστήματος είναι διπλάσιο από το μέσο όρο της διαφοράς αυτής, σε απόλυτες τιμές. Στην παρούσα συγκυρία, λόγω των εξελίξεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές, η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τις προβολές είναι πιθανώς μεγαλύτερη από ό,τι συνήθως.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη (εκτός της ζώνης του ευρώ) αναμένεται να μετριαστεί στο χρονικό ορίζοντα προβολής, ενώ θα παραμείνει ανθεκτική. Αυτό οφείλεται κυρίως στη συνεχιζόμενη έντονη οικονομική επέκταση των αναδυόμενων αγορών, οι οποίες εν μέρει αναλαμβάνουν τη σκυτάλη από τις Ηνωμένες Πολιτείες ως η κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας ανάπτυξης.

Συνολικά, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου πραγματικού ΑΕΠ εκτός της ζώνης του ευρώ αναμένεται, σύμφωνα με τις προβολές, να διαμορφωθεί κατά μέσο όρο σε περίπου 5,6% το 2007 και 5,2% το 2008 και το 2009. Ο ρυθμός ανάπτυξης των εξωτερικών αγορών προορισμού των εξαγωγών της ζώνης του ευρώ θα διαμορφωθεί γύρω στο 6,0% το 2007, 6,9% το 2008 και 7,1% το 2009.

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΎΞΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΑΕΠ

Σύμφωνα με την προκαταρκτική εκτίμηση της Eurostat, ο τριμηνιαίος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ ήταν 0,7% το γ' τρίμηνο του 2007, έπειτα από 0,3% το β' τρίμηνο του ίδιου έτους. Σύμφωνα με τις προβολές, το πραγματικό ΑΕΠ θα αυξηθεί στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής με τριμηνιαίους ρυθμούς γύρω στο 0,5%. Στο πλαίσιο αυτό, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ θα διαμορφωθεί, βάσει των προβολών, μεταξύ 2,4% και 2,8% το 2007, μεταξύ 1,5% και 2,5% το 2008 και μεταξύ 1,6% και 2,6% το 2009.

Πίνακας 1 Μακροοικονομικές προβολές για τη ζώνη του ευρώ

(μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές^{1), 2)})

	2006	2007	2008	2009
ΕνΔΤΚ	2,2	2,0-2,2	2,0-3,0	1,2-2,4
Πραγματικό ΑΕΠ	2,9	2,4-2,8	1,5-2,5	1,6-2,6
Ιδιωτική κατανάλωση	1,9	1,4-1,8	1,4-2,4	1,2-2,8
Δημόσια κατανάλωση	1,9	1,4-2,6	1,1-2,1	1,0-2,0
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	5,2	4,0-5,0	0,9-3,9	0,7-3,9
Εξαγωγές (αγαθά και υπηρεσίες)	8,0	4,6-7,4	3,5-6,7	3,9-7,1
Εισαγωγές (αγαθά και υπηρεσίες)	7,6	4,0-6,6	3,3-6,7	3,6-7,0

1) Οι προβολές για το πραγματικό ΑΕΠ και τις συνιστώσες του αναφέρονται σε στοιχεία διορθωμένα ως προς τον αριθμό των εργάσιμων ημερών. Οι προβολές για τις εξαγωγές και τις εισαγωγές περιλαμβάνουν το εμπόριο εντός της ζώνης του ευρώ.

2) Στα αναφερόμενα στοιχεία περιλαμβάνεται η Σλοβενία από το 2006, εκτός από τα στοιχεία που αφορούν τον ΕνΔΤΚ, στα οποία η Σλοβενία περιλαμβάνεται μόνο από το 2007. Από τις προβολές του Σεπτεμβρίου 2007 περιλαμβάνονται η Κύπρος και η Μάλτα ως μέρος της ζώνης του ευρώ για τα διαστήματα των προβολών που αφορούν το 2008 και μετά. Οι ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές για το 2008 βασίζονται στη σύνθεση της ζώνης του ευρώ που περιλαμβάνει στοιχεία για την Κύπρο και τη Μάλτα τόσο για το 2007 όσο και για το 2008. Οι σταθμίσεις της Κύπρου, της Μάλτας και της Σλοβενίας στο ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ είναι περίπου 0,2%, 0,1% και 0,3% αντιστοίχως.

Μεταξύ των εγχώριων συνιστωσών του ΑΕΠ, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί, βάσει των προβολών, σε γενικές γραμμές παράλληλα με το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, αντανakλώντας γενικά τις προβλεπόμενες εξελίξεις στην άνοδο της απασχόλησης και των πραγματικών μισθών. Το ποσοστό αποταμίευσης αναμένεται να παραμένει σε γενικές γραμμές αμετάβλητο. Η δημόσια κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί με μέτριο ρυθμό στο χρονικό ορίζοντα προβολής.

Οι επιχειρηματικές επενδύσεις αναμένεται να επιβραδυνθούν κατά τι, καθώς η στήριξη λόγω της ευνοϊκής ζήτησης και των προοπτικών κέρδους μετριάζεται από το χαμηλότερο ρυθμό παγκόσμιας ανάπτυξης και τις αυστηρότερες συνθήκες χρηματοδότησης. Ο ρυθμός ανόδου των ιδιωτικών επενδύσεων σε κατοικίες ιδίως αναμένεται να μετριαστεί, αντανakλώντας κάποια ομαλοποίηση στις αγορές κατοικιών σε αρκετές χώρες της ζώνης του ευρώ. Συνολικά, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των συνολικών επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου εκτιμάται, σύμφωνα με τις προβολές, ότι θα διαμορφωθεί μεταξύ 4,0% και 5,0% το 2007, μεταξύ 0,9% και 3,9% το 2008 και μεταξύ 0,7% και 3,9% το 2009.

Η αύξηση των εξαγωγών αναμένεται να συνεχίσει να στηρίζει την οικονομική δραστηριότητα, αν και τα εξαγωγικά μερίδια της ζώνης του ευρώ θα μειωθούν ελαφρώς, βάσει των προβολών, λόγω του αυξημένου παγκόσμιου ανταγωνισμού και των μειώσεων της ανταγωνιστικότητας των τιμών. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης των συνολικών εισαγωγών αναμένεται να είναι ελαφρώς χαμηλότερος από το ρυθμό αύξησης των συνολικών εξαγωγών, γεγονός που θα έχει συνολικά ως αποτέλεσμα μια ελαφρά θετική συμβολή του εμπορικού ισοζυγίου στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής.

Οι ευνοϊκές τάσεις στην αγορά εργασίας αναμένεται, βάσει των προβολών, να συνεχιστούν. Ο ρυθμός αύξησης της συνολικής απασχόλησης θα μετριαστεί το 2008 σύμφωνα με την προβλεπόμενη πορεία για την οικονομική δραστηριότητα. Η προσφορά εργασίας αναμένεται να αυξηθεί λόγω της βελτίωσης των προοπτικών απασχόλησης και των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας σε ορισμένες χώρες της ζώνης του ευρώ. Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται, βάσει των προβολών, να μειωθεί περαιτέρω στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής.

ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ

Από τον Αύγουστο του 2007, ο ετήσιος πληθωρισμός (βάσει του ΕνΔΤΚ) αυξήθηκε σημαντικά, λόγω κυρίως των πρόσθετων πιέσεων από τις τιμές των ειδών διατροφής και της ενέργειας. Όσον αφορά τις μελλοντικές εξελίξεις, ο πληθωρισμός θα συνεχίσει να επηρεάζεται για ορισμένο χρονικό διάστημα από τέτοιου είδους πιέσεις. Οι εξωτερικές πιέσεις στις τιμές αναμένεται να παραμείνουν ισχυρές έως τα μέσα του 2008, λόγω σε μεγάλο βαθμό της πορείας που θα ακολουθήσουν, βάσει των υποθέσεων, οι τιμές του πετρελαίου και των βασικών εμπορευμάτων πλην της ενέργειας, ιδίως οι τιμές των βασικών ειδών διατροφής. Το 2008 και το 2009, οι έμμεσοι φόροι και οι διοικητικά καθοριζόμενες τιμές αναμένεται να έχουν ανοδική επίδραση στον πληθωρισμό (βάσει του ΕνΔΤΚ), αν και σε μικρότερο βαθμό σε σύγκριση με το 2007 όταν ο ΦΠΑ της Γερμανίας αυξήθηκε σημαντικά. Επιπλέον, οι προβολές βασίζονται στην προσδοκία ότι οι μισθολογικές αυξήσεις όσον αφορά το σύνολο της οικονομίας θα είναι υψηλότερες το 2008-2009 σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ενώ ο ρυθμός ανόδου της παραγωγικότητας της εργασίας δεν αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά στη διάρκεια του χρονικού ορίζοντα προβολής. Οι επιδράσεις στον πληθωρισμό από την προκύπτουσα υψηλότερη άνοδο του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος αναμένεται, ωστόσο, να μετριαστούν λόγω της ηπιότερης αύξησης των περιθωρίων κέρδους. Ως αποτέλεσμα των διαφόρων αυτών στοιχείων, ο μέσος ρυθμός αύξησης του συνολικού ΕνΔΤΚ θα διαμορφωθεί, βάσει των προβολών, μεταξύ 2,0% και 2,2% το 2007, μεταξύ 2,0% και 3,0% το 2008 και μεταξύ 1,2% και 2,4% το 2009.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΤΟΥ 2007

Όσον αφορά το ρυθμό αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ, στις παρούσες προβολές το διάστημα για το 2007 βρίσκεται εντός του ανώτερου τμήματος του διαστήματος των μακροοικονομικών προβολών των εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ που δημοσιεύθηκαν στο Μηνιαίο Δελτίο του Σεπτεμβρίου 2007. Το διάστημα για το 2008 προσαρμόστηκε ελαφρώς προς τα κάτω, αντανakλώντας τις αναμενόμενες επιδράσεις από τις υψηλότερες τιμές της ενέργειας και των ειδών διατροφής, καθώς και την ανατίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ σε σύγκριση με τις προηγούμενες υποθέσεις. Όσον αφορά τον πληθωρισμό (βάσει του ΕνΔΤΚ), το διάστημα για το 2007 και το 2008 προσαρμόστηκε προς τα άνω, αντανakλώντας κυρίως την υπόθεση υψηλότερων τιμών της ενέργειας και των ειδών διατροφής συγκριτικά με τις προβολές του Σεπτεμβρίου.

Πίνακας 2 Σύγκριση με τις προβολές του Σεπτεμβρίου του 2007

(μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2006	2007	2008
Πραγματικό ΑΕΠ – Σεπτέμβριος 2007	2,9	2,2-2,8	1,8-2,8
Πραγματικό ΑΕΠ – Δεκέμβριος 2007	2,9	2,4-2,8	1,5-2,5
ΕνΔΤΚ – Σεπτέμβριος 2007	2,2	1,9-2,1	1,5-2,5
ΕνΔΤΚ – Δεκέμβριος 2007	2,2	2,0-2,2	2,0-3,0

Πλαίσιο 2

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΆΛΛΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

Διάφορες προβλέψεις για τη ζώνη του ευρώ διατίθενται τόσο από διεθνείς όσο και από ιδιωτικούς οργανισμούς. Ωστόσο, αυτές οι προβλέψεις δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμες μεταξύ τους ή με τις μακροοικονομικές προβολές των εμπειρογνομών του Ευρωσυστήματος, καθώς έχουν ολοκληρωθεί σε διαφορετικές χρονικές στιγμές και, συνεπώς, είναι εν μέρει παρωχημένες. Επιπλέον, χρησιμοποιούν διαφορετικές (εν μέρει αδιευκρίνιστες) μεθόδους για την εξαγωγή υποθέσεων σχετικά με τις δημοσιονομικές, χρηματοοικονομικές και εξωτερικές μεταβλητές, συμπεριλαμβανομένων των τιμών του πετρελαίου και άλλων βασικών εμπορευμάτων. Τέλος, υπάρχουν διαφορές στις μεθόδους διόρθωσης ως προς τον αριθμό των εργάσιμων ημερών μεταξύ των διαφόρων προβλέψεων (βλ. παρακάτω πίνακα).

Σύμφωνα με τις προβλέψεις άλλων οργανισμών που είναι επί του παρόντος διαθέσιμες, ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ αναμένεται να διαμορφωθεί μεταξύ 2,5% και 2,6% το 2007, μεταξύ 1,9% και 2,2% το 2008 και μεταξύ 2,0% και 2,2% το 2009. Σύμφωνα με τις προβλέψεις, αναμένεται ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού (βάσει του ΕνΔΤΚ) θα διαμορφωθεί μεταξύ 2,0% και 2,1% το 2007, μεταξύ 2,0% και 2,5% το 2008 και στο 2,0% το 2009. Όλες οι διαθέσιμες προβλέψεις βρίσκονται επομένως εντός των διαστημάτων των προβολών του Ευρωσυστήματος.

Σύγκριση προβλέψεων για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ και τον πληθωρισμό (βάσει ΕνΔΤΚ) στη ζώνη του ευρώ

(μέσες ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	Ημερομηνία δημοσίευσης	Αύξηση του ΑΕΠ			Πληθωρισμός (βάσει ΕνΔΤΚ)		
		2007	2008	2009	2007	2008	2009
ΔΝΤ	Οκτ. 2007	2,5	2,1	-	2,0	2,0	-
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	Νοέμ. 2007	2,6	2,2	2,1	2,0	2,1	2,0
ΟΟΣΑ	Δεκ. 2007	2,6	1,9	2,0	2,1	2,5	2,0
Προβλέψεις της Consensus Economics	Νοέμ. 2007	2,6	2,0	-	2,0	2,0	-
Έρευνα μεταξύ των Επαγγελματιών Φορέων Διενέργειας Προβλέψεων	Οκτ. 2007	2,6	2,1	2,2	2,0	2,0	2,0
Προβολές εμπειρογνομών του Ευρωσυστήματος	Δεκ. 2007	2,4-2,8	1,5-2,5	1,6-2,6	2,0-2,2	2,0-3,0	1,2-2,4

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Economic Forecasts, Φθινόπωρο 2007. ΔΝΤ, World Economic Outlook, Οκτώβριος 2007. ΟΟΣΑ, Economic Outlook No 82 - Δεκέμβριος 2007, Preliminary edition. Προβλέψεις της Consensus Economics και Έρευνα της ΕΚΤ μεταξύ των Επαγγελματιών Φορέων Διενέργειας Προβλέψεων.

Σημείωση: Οι μακροοικονομικές προβολές εμπειρογνομών του Ευρωσυστήματος και οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ αναφέρουν ετήσιους ρυθμούς αύξησης διορθωμένους ως προς τον αριθμό των εργάσιμων ημερών, ενώ η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ αναφέρουν ετήσιους ρυθμούς αύξησης που δεν έχουν διορθωθεί ως προς τον αριθμό των εργάσιμων ημερών ανά έτος. Οι υπόλοιπες προβλέψεις δεν διευκρινίζουν αν τα στοιχεία που αναφέρουν έχουν διορθωθεί ως προς τον αριθμό εργάσιμων ημερών ή όχι.

© Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, 2007

Διεύθυνση: Kaiserstrasse 29, 60311 Frankfurt am Main, Germany

Ταχυδρομική διεύθυνση: Postfach 16 03 19, 60066 Frankfurt am Main, Germany

Τηλέφωνο: +49 69 1344 0

Φαξ: +49 69 1344 6000

Δικτυακός τόπος: <http://www.ecb.europa.eu>

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή για εκπαιδευτικούς και μη εμπορικούς σκοπούς, εφόσον αναφέρεται η πηγή.